

Utdrag fra

Fag- og svennebrev – et kvalitetsstempel

Gjennomføring av fagprøve

Systematisk opplæring av framtidens fagarbeidere

3 Lærlingens og bedriftens forberedelser til fag- og svenneprøven

Fag- og svenneprøven er en avsluttende prøve tilpasset læreplanens kompetansemål i faget. En god forberedelse til prøven forutsetter at lærlingene gjennom hele fag- og yrkesopplæringen har brukt kompetansemålene som utgangspunkt for planlegging, gjennomføring og vurdering av læringsarbeidet. I hverdagen står bedriftens arbeidsoppgaver sentralt, men det er bedriftens ansvar å sørge for at den produksjonen lærlingen deltar i, dekker kompetansemålene på en tilfredsstillende måte. Bedrifter og arbeidsoppgaver vil kunne variere mye innenfor et fag, og Kunnskapsløftet åpner for at opplæringen til en viss grad kan ta utgangspunkt i lokale forhold.

Fag- og yrkesopplæringen foregår både i skole og bedrift. Mange tenker at prøven først og fremst dreier seg om kompetanse tilegnet i læretida, men det er i skolen at grunnlaget for å jobbe systematisk blir lagt. Det betyr at skole og bedrift må samarbeide, og at begge parter må ta sitt ansvar og se sin rolle i den totale opplæringen. Hva er skolen best egnet til? Hva er bedriften best egnet til? Hva er god arbeidsdeling når man ser på hele opplæringsløpet?

Som forberedelse til fag- eller svenneprøve kan eleven i skolen og lærlingen i bedrift jobbe med:

- oppgaver som krever at man er oppmerksom på alle de fire delene i prøven
- egenvurdering og dokumentasjon i forbindelse med daglig arbeid
- komplekse oppgaver som kan være relevante for fag- og svenneprøver eller en kompetanseprøve
- relevante oppgaver med eget grunnlag for vurdering i forkant av prøven (sikre relevans, forståelse av krav og medvirkning)
- gjennomgang av formelle regler og krav knyttet til fag- og svenneprøven

En samlet vurdering av kompetansen

Forskrift til opplæringsloven § 3-57 sier at fag- og svenneprøven skal omfatte planlegging av arbeidet og begrunnelse for valgte løsninger, gjennomføring av et faglig arbeid, vurdering av eget prøvearbeid og dokumentasjon av eget prøvearbeid. Alle delene av fagprøven skal vurderes i lys av kompetansemålene i læreplanen. I noen fag er planlegging og beregninger en sentral del av kompetansen, mens det i andre fag er styring av prosesser eller kontakt med brukere som står sentralt. I noen fag er vurderings- og dokumentasjonsarbeidet viktigst.

Prøvenemnda skal til slutt gjøre en samlet vurdering av kandidatens kompetanse. I vurderingen skal det ikke skilles mellom praktiske ferdigheter, kunnskaper og holdninger. Det som skal vurderes, er hvordan kandidaten anvender **kompetansen** sin til å løse de utfordringene som oppgaven til fagprøven har gitt kandidaten.

I oppgaven til fagprøven bør det framgå av oppgaveteksten hvordan vurderingen og dokumentasjonen skal foregå. Det kan for eksempel være beskrevet hva som forventes skriftlig, og hva kandidaten for eksempel kan legge fram muntlig.

Tabellen nedenfor viser noen eksempler på innhold og grunnlag for vurdering knyttet til planlegging, gjennomføring, vurdering av eget prøvearbeid og dokumentasjon. Eksemplene er ikke hentet fra et spesielt lærefag, og det vil være flere lærefag der noen av eksemplene ikke passer. Det konkrete faglige innholdet i arbeidet er for eksempel ikke beskrevet. I flere lærefag vil eksemplene heller ikke være gode nok. Tabellen kan brukes som utgangspunkt når prøvenemnda skal utarbeide innhold og grunnlag for vurdering for den enkelte fag- og svenneprøven. Det konkrete faglige innholdet må prøvenemnda beskrive i hvert enkelt tilfelle.

Eksempler på innhold i prøven

- framdriftsplan/arbeidsplan
- valg av verktøy og utstyr
- valg av råvarer/materialer
- innhenting av informasjon
- sikker jobbanalyse/sikkerhet
- behov for assistanse underveis
- avklaring av oppdrag med kunde/bruker
- innhenting av underlagsdokumentasjon
- beregninger/tegninger/skisser
- varebestilling
- ...

Eksempler på grunnlag for vurdering

- innholdet/detaljene i planen
- beregning av tidsforbruk
- innhenting og bruk av dokumentasjon
- valg av relevant utstyr
- risikovurdering
- nøyaktighet i beregninger og tegninger
- kommunikasjon med kunde/bruker
- begrunnelser for og forklaringer av
 - rekkefølge og tidsbruk
 - utstys- og materialvalg
 - informasjonsbehovet
 - HMS
- ...

Eksempler på innhold i prøven <ul style="list-style-type: none">• faglig arbeid etter spesifikasjoner i oppgaven og bedriftens standarder og prosedyrer	Eksempler på grunnlag for vurdering <ul style="list-style-type: none">• tilrettelegging av arbeidet (praktisk og sikkerhetsmessig)• kommunikasjon og samarbeid med kunde, bruker, kollega• bruk av rutiner og prosedyrer• innstilling og bruk av maskiner, utstyr og verktøy• bruk av verneutstyr• hygiene• personvern• problemløsningsevne• ...	GJENNOMFØRING av et faglig arbeid
Eksempler på innhold i prøven <p>vurdering av kvaliteten på arbeidet når det gjelder</p> <ul style="list-style-type: none">• planlegging• standarder og prosedyrer• tidsbruk• retningslinjer• hygienekrav• personvern• samarbeid om løsninger• "salgbarheten" av sluttproduktet• ...	Eksempler på grunnlag for vurdering <ul style="list-style-type: none">• vurdering av og refleksjoner over eget arbeid – hva kandidaten er fornøyd med og mindre fornøyd med• begrunnelse for endringer i arbeidet og forslag til hva som kunne ha vært gjort annerledes• forslag til forbedringer	VURDERING av eget prøvearbeid
Eksempler på innhold i prøven <ul style="list-style-type: none">• planer• tegninger/skisser• bestillingslister• utfylling av skjemaer før, underveis og etter arbeidet i samsvar med bedriftens og bransjens prosedyrer og krav• sporbarhet• bilder, lyd og film fra prøvearbeidet underveis• sluttkontroll• egenrevisning	Eksempler på grunnlag for vurdering <ul style="list-style-type: none">• hvordan arbeidet er dokumentert i tråd med bedriftens interne krav• om dokumentasjonen viser kompetanse i tråd med kompetansemålene i læreplanen• hvordan arbeidet er dokumentert som grunnlag for nemndas vurdering av prøvearbeidet	DOKUMENTASJON av eget prøvearbeid

Dersom nemnda finner det nødvendig, kan den i en samtale til slutt stille **spørsmål til faglig avklaring** (forskriften § 3-57). Dette kan være aktuelt dersom nemnda er i tvil om hvilken karakter kandidaten skal ha. Det kan lønne seg å stille åpne spørsmål knyttet til det faglige arbeidet kandidaten har utført på prøven, og invitere kandidaten til å reflektere og til å vise mer av sin kompetanse innenfor læreplanen (se tema 5 samt fagfilm 6 for tips om å stille åpne spørsmål).

Karaktersetting

Vurderingen skal til slutt gi uttrykk for i hvilken grad kandidaten har nådd målene i læreplanen for faget. Skalaen som benyttes til fag- og svenneprøver samt kompetanseprøver, er tredelt: bestått meget godt, bestått og ikke bestått. Tabellen nedenfor viser noen eksempler på hva som kan være kjennetegn på kvalitet og kompetanse for de forskjellige karakterene. Eksemplene er ikke hentet fra et spesielt lærefag, og det vil være flere lærefag der noen av eksemplene ikke passer. Det konkrete faglige innholdet i arbeidet er for eksempel ikke beskrevet. I flere lærefag vil eksemplene heller ikke være gode nok. Tabellen kan brukes som utgangspunkt når prøvenemnda skal beskrive kjennetegn på kvalitet og kompetanse for de forskjellige karakterene for den enkelte fag- og svenneprøven.

Eksempler på kjennetegn på kvalitet og kompetanse knyttet til nivå/karakter

Bestått meget godt

Meget
god eller
frem-
ragende
kompe-
tanse
i faget

- Det foreligger ingen kritiske mangler når det gjelder oppfyllelse av sikkerhetskrav
- Arbeidet er av meget høy kvalitet og gjennomført i overensstemmelse med gjeldende HMS-regler
- Sluttproduktet eller tjenesten ligger på et høyt faglig nivå
- Kandidaten er kreativ og selvstendig og finner gode løsninger i forbindelse med planlegging, valg av løsninger og bruk av materialer og utstyr
- Arbeidet gjennomføres med faglig høy standard på sluttprodukt eller tjenester i henhold til bransjens krav og rammer
- Kandidaten samarbeider og kommuniserer godt med kolleger, leverandører, brukere eller kunder

Eksempler på kjennetegn på kvalitet og kompetanse knyttet til nivå/karakter

Bestått Tilfredsstillende eller god kompetanse i faget	<ul style="list-style-type: none">• Det foreligger ingen kritiske mangler når det gjelder oppfyllelse av sikkerhetskrav• Arbeidet er av god kvalitet og gjennomført i overensstemmelse med gjeldende HMS-regler• Sluttproduktet eller tjenesten ligger på et godt faglig nivå• Kandidaten samarbeider med andre om å finne greie løsninger i forbindelse med planlegging, valg av løsninger og bruk av materialer og utstyr• Arbeidet gjennomføres med rimelig god standard på sluttprodukt eller tjenester i henhold til bransjens krav og rammer• Kandidaten viser at han eller hun kan samarbeide og kommunisere med kolleger, leverandører, brukere eller kunder
Ikke bestått Svært lav kompetanse i faget	<ul style="list-style-type: none">• Det foreligger kritiske mangler når det gjelder sikkerhet og/eller hygiene• Arbeidet er av mangelfull kvalitet, og kandidaten er utilstrekkelig oppmerksom på HMS-bestemmelsene• Sluttproduktet eller tjenesten er utilstrekkelig og vil være vanskelig å levere videre til kunde eller bruker• Kandidaten kan være kreativ, men lite selvstendig i arbeid med å finne løsninger i forbindelse med planlegging, valg av løsninger og bruk av materialer og utstyr• Arbeidet gjennomføres med lav faglig standard i henhold til bransjens krav og rammer• Kandidaten viser liten evne til samarbeid og kommunikasjon med kolleger, leverandører, brukere eller kunder

Er fag- eller svenneprøven ikke bestått, skal prøvenemnda i samråd med fylkeskommunen sørge for at prøvearbeidet blir oppbevart. Eventuelt skal prøven dokumenteres med fotografi eller nøyaktig beskrivelse med tanke på klagebehandling (forskriften § 3-61). Klage på vurdering omtales i neste kapittel.

6 Når det klages på vurderingen

Klage på fag- eller svenneprøven reguleres av forskrift til opplæringslova kapittel 5. Nedenfor skisseres noen av hovedpunktene i bestemmelsene. Den som har klagerett, skal få opplysninger om adgangen til å klage, klagefristen og hva klagen skal inneholde i henhold til bestemmelsene i forskriften.

Klagefrister

Fristen for å klage er tre uker, og fristen regnes fra det tidspunktet meldingen om vedtaket (dvs. karakteren) er kommet fram til lærlingen eller fra det tidspunktet han/hun burde gjort seg kjent med karakteren. Dette betyr at det ligger et ansvar på lærlingen om å gjøre seg kjent med vedtaket.

Formkrav til klage

Klage på fag- og svenneprøve skal sendes til fylkeskommunen der prøven er holdt. Klagen må:

- framsettes skriftlig
- undertegnes av klageren eller av en med fullmakt
- vise til hva det klages på og inneholde en begrunnelse
- om nødvendig gi opplysninger som gjør det mulig å avgjøre om klageren har rett til å klage, og om klagefristen er overholdt